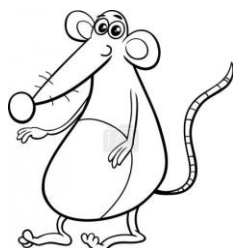

P O T K A N

[Pár Odborářských Tlachů, Klepů A Novinek]

III/2021

pro členy a příznivce odborů v ČR i jinde

aneb o čem se jinde nedočtete

»žijeme v naději a pracujeme tvrdě« (heslo skotských socialistů)

Více na <http://www.stavkuj.cz/>

* * * * *

Lesk a bída kapitalismu (jak je vidí Mezinárodní odborový svaz zemědělství, potravinářství, obchodu a přidružených oborů UISTAAC)

Bertolt Brecht v jedné ze svých her obvinil nacistickou moc a Třetí říši ze zvyšování bohatství nejbohatších na jedné straně a na druhé z růstu chudoby a množství chudých. Kapitalismus je svým výrobním způsobem zodpovědný za pandemii, jež zabije tisíce chudých. Studie o těchto skutečnostech nabízejí pár poučných čísel. Jen dělnické a lidové boje umožní lidstvu vymanit se ze sevření kapitalistických supů.

Oslňující nerovnosti.

Tisícovka nejbohatších miliardářů si obnovila míru bohatství, jakou měli před pandemií, za pouhých devět měsíců, zatímco nejchudším lidem bude trvat čtrnáctkrát déle, víc než jedno desetiletí, než se zotaví z ekonomických dopadů pandemie. Bohatství, jež nahromadilo deset nejbohatších miliardářů od počátku krize, by bylo víc než dostačující k zabránění tomu, aby kdokoli na naší planetě sklouzl do chudoby následkem viru, a k zaplacení vakcíny pro všechny.

Celosvětově v sektorech nejvíce zasažených pandemií převládají ženy. Kdyby v těchto sektorech bylo žen stejně jako mužů, 112 milionů žen by už nebylo ohroženo rizikem ztráty příjmu nebo zaměstnání.

V Brazílii je u potomků Afričanů o 40 % vyšší pravděpodobnost úmrtí na Covid-19 než u bělochů. Se stejnou mírou úmrtnosti jako bělošské komunity by populace potomků Afričanů utrpěla od počátku krize do června 2020 o 9 200 úmrtí méně. Ve Spojených státech je u *Latinos* a černochoů větší pravděpodobnost úmrtí na Covid-19 než u bílých. Kdyby jejich míra úmrtnosti byla stejná jako u bílých, černošské a latinskoamerické obyvatelstvo by zakusilo od počátku krize do prosince 2020 o 22 000 úmrtí méně.

Podle výpočtů Světové banky, kdyby země teď pracovaly na snížení nerovnosti, chudoba by spadla na úroveň před krizí během tří let oproti jedné dekádě při současné činnosti.

Pandemie krutě vynesla na světlo nerovnosti ve světě pracujících. Například 90 % pracovní síly USA ve čtvrtině s nejvyšším příjmem je oprávněna k placené nemocenské, zatímco ve čtvrtině s nejnižším příjmem to je pouhých 47 %. V zemích s nízkými příjmy má 92 % žen neoficiální, nebezpečné nebo nejisté zaměstnání. Koronavirus také přivodil explozi nízko placené nebo neplacené práce, již vykonávají převážně ženy, především ženy ze skupin rasové a etnický přehlížených.

Tato katastrofální ztráta příjmu bez jakékoli ochrany vede nějakým způsobem k vypuknutí hladu. Odhaduje se, že koncem roku 2020 denně umíralo hladu v důsledku Covidu-19 6 000 lidí (!).

Kapitálová koncentrace

Od počátku 21. století soustřeďování bohatství do rukou elity nadále získává na intenzitě. V 10 letech, jež následovala po finanční krizi v roce 2008, se počet miliardářů téměř zdvojnásobil. V rocích 2017 a 2018 svět viděl zrození nového miliardáře každý druhý den.

Rozšiřování propasti mezi nejbohatšími a zbytkem světa je zčásti udržováno trvale vysokou úrovní nerovnosti příjmů. V roce 2015 žila většina světové populace v zemích, kde za předešlých 25 let příjmová nerovnost narůstala. Podle *Global Inequality Lab* (instituce zabývající se výzkumem globálních nerovností; pozn. překl.) v letech 1980-2016 jedno procento nejbohatších zachytávalo 27 % růstu globálního příjmu. To je víc než dvojnásobek podílu, jenž zachycuje 50 % nejchudších.

Výsledkem těchto extrémních nerovností je, že miliardy lidí žily v nejistotě už když pandemie udeřila. Neměli ani zdroje, ani podporu vůči počasí sociální a ekonomické bouře, vyvolané pandemií. Přes tři miliardy lidí neměly přístup ke zdravotní péči, tři čtvrtiny pracujících žen a mužů neměly přístup k sociálnímu zajištění (například k dávkám v nezaměstnanosti nebo placené nemocenské), a v zemích s nízkými nebo nižšími středními příjmy zakoušela víc než polovina pracujících mužů a žen situace, kdy spadávali do chudoby.

Tyto extrémní nerovnosti jsou výsledkem ekonomického systému založeného na vykořisťovatelské logice, prospívající bohaté a mocné menšině, a mají kořeny v neoliberalní ekonomice a konfiskaci politické moci elitou. Tento systém vyvolal nelítostné soustřeďování bohatství a příjmu na špičku pyramidy, po celou dobu vykořisťující dno a živící chudobu. Navzdory zdvojnásobení hrubého domácího produktu (HDP) oproti roku 1900 v zemích s nízkým a nižším středním příjmem žije i nadále víc než polovina pracujících mužů a žen v chudobě. Pracující po celém světě mají ale velmi malý prospěch z ekonomického růstu: V 91 ze 133 zemí mezi léty 1995 - 2014 nerostly mzdy tak rychle jako produktivita.

Výběrový ekonomický model, založený na vysoce nerovném růstu se stále velkým množstvím uhlíku, jehož hlavním účelem je obohatit už tak zámožné obyvatelstvo spíše než bojovat s chudobou, stupňuje také klimatickou krizi. Nejbohatších 10 procent obyvatel světa bylo zodpovědných za 52 % emisí uhlíku v atmosféře v letech 1990-2015, s využitím téměř celé jedné třetiny světového uhlíkového rozpočtu, stanoveného jako cíl Pařížské dohody omezení globálního oteplování na 1,5°C. Nejbohatší jedno procento bylo ve stejném období zodpovědné za 15 % emisí, což je víc než dvojnásobek oproti nejchudší polovině lidstva.

Nelidský systém

Na národní úrovni je zesilování majetkových a příjmových nerovností také často příčinou velkého množství politických rozhodování o otázkách jako zdanění, veřejné výdaje, zodpovědnost firem a pracovní síla a mzdy, jež slouží zájmům mocné a bohaté menšiny. Veřejné výdaje jsou už mnoho let ochuzovány režimy, jež aplikují stále nižší daňové sazby na majetky bohatých jednotlivců a prosperujících významných firem. Mezi roky 1985-2019 spadla celosvětově průměrná zákonná míra daně ze 49 na 23 %, zatímco průměrná daň ze špičkových osobních příjmů byla ve Spojených státech snížena od roku 1980 téměř o polovinu, ze 70 na 35 %. Navíc, ke ztrátám z nižšího daňového výměru Mezinárodní síť pro daňovou spravedlnost (International Tax Justice Network) odhaduje, že země jsou připravovány každoročně o příjem z daní přes 427 mld. \$ díky daňovým únikům a urážejícím rozpočtovým praktikám nadnárodních společností, což „což stojí státy celkem částku rovnající se ročnímu platu téměř 34 milionů zdravotních sester - nebo roční plat jedné sestry každou vteřinu“. Souběžně raketově vzrostly dividendy, vyplácené bohatým

akcionářům nadnárodních firem. V letech 2009-2018 francouzské společnosti CAC-40 (firmy akciově obchodované na francouzské burze) zažily nárůst dividend vyplácených akcionářům o 70 %. Pokud jde o odměny výkonným ředitelům, ty vzrostly o 60 %. Za stejné období se průměrný plat personálu těchto francouzských nadnárodních firem zvedl o pouhých 20 %.

Na globální úrovni zažívají miliardáři nárůst svého jmění od 18. března do 31. prosince 2020 o 3,9 bilionu \$ (!). Jejich sloučené bohatství teď čítá 11,95 bilionu \$, což se rovná sumě, již dohromady vydaly na vypořádání se s pandemií všechny vlády G20.

Od března do srpna 2020 miliardáři na Blízkém východě a v severní Africe zakusily nárůst majetku o 20 %, neboli víc než dvojnásobek nouzového fondu MMF (Mezinárodního měnového fondu) pro tuto oblast za stejné období a téměř pětinasobek sumy, vložené do oblasti humanitární výzvou OSN na boj s Covidem-19. V Latinské Americe a Karibiku celkově vzrostl majetek miliardářů od března do července 2020 následkem zhroucení trhu o 17 %. Tato suma se rovná 48 miliardám \$, jež by stačily na financování třetiny plánů obnovy, rozvinutých latinskoamerickými a karibskými vládami v reakci na covidovou krizi v uvedeném období. Je to také devítinasobek pohotovostní záchranné sumy, již vydal MMF v oblasti za uvedené období, a více než pětinasobek sumy požadované na to, aby se zabránilo 12,4 milionu lidí upadnout do extrémní chudoby v oblasti během jediného roku.

Celosvětově se ukazuje, že nejbohatší lidé nejhorším dopadům pandemie unikli. Ve Velké Británii, zatímco domácnosti s nízkými příjmy padaly během uzavírky (nebo, chcete-li, *lockdownu*), abychom vyhověli společenskému požadavku na „moderní“ češtinu) do dluhů, nejbohatších 20 % lidí ušetřilo 30 mld. \$. Zatímco libanonská ekonomika se rozpadá, ultraboháč si hoví v horských střediscích. Celosvětově prudce vzrostl prodej soukromých tryskáčů poté, co byly vydány zákazy komerčních letů. Navíc se zdá, že ti nejbohatší, v reakci na uzavírku (*lockdown*), přesunuli hodně ze svých majetků do daňových rájů.

Odhalení systémové krize kapitalismu

Virus odhalil děsivou nejistotu živobytí většiny lidstva. V normálních dobách si většina vystačí s příjmy sotva nad hranicí chudoby. 56 % světové populace žije za 2 až 10 \$ denně. V zemích s nízkým a nižším středním příjmem zažívá situace chudoby víc než polovina populace. Pracují bez zabezpečení nebo aniž by dosáhli na podporu či dáčky v nezaměstnanosti. Jinými slovy, když přijdou o zdroj příjmu, brzy začnou zápasit s hladem, jak se přes noc stalo v zemích po zavedení uzávěrek, rozpadu globálních zásobovacích řetězců a po příchodu ekonomické krize, zaviněné virem.

Celosvětově 740 milionů žen pracuje v šedé ekonomice. Za první měsíc pandemie jejich příjmy spadly o 60 %, což znamená celkovou ztrátu příjmů přesahující 396 mld. \$. Pandemie také nadměrně vhání ženy do nezaměstnanosti, částečně v důsledku uzávěrek a fyzických rozestupů v sektorech služeb, jež zaměstnávají ve velké většině ženy, jako třeba v turistice.

Obětované národy

Když se díváme na extrémní ekonomický dopad koronaviru, miliardy lidí potřebují okamžitou příjmovou podporu. Pro ty, kteří zůstávají dlouhodobě zranitelní, a pro ochranu před budoucími otřesy je požadován přístup k předvídatelným opatřením sociální ochrany.

Přesto téměř čtyři miliardy lidí, víc než polovina světové populace, nespádala, když pandemie udeřila, pod žádné sociální pojištění ani nedostávala žádnou pomoc. Většina zemí přijala opatření k nahrazení příjmů. Fakta ukazují, že víc než miliarda lidí nedostala nouzovou sociální ochranu. Další miliardy lidí byly ponechány, aby se postarali sami o sebe.

Ve většině zemí s nižším středním příjmem byla většina nouzových opatření k nahrazení příjmů nedostatečná, příliš omezená v délce trvání i v rozsahu. V těchto zemích je průměrná hodnota sociálních penzí kolem 15 % HDP na hlavu, což lze požadovat za důstojnou normu pro odpovídající přenos. Ale hodnota krizových ochranných opatření byla ve většině těchto zemí menší než 3 % HDP, a 15 % nedosáhla nikde. Na Blízkém východě a v severní Africe obsahovalo opatření zdravotnictví a sociální ochrany pouhých 11 % pobídkových balíčků.

Ochuzení venkovských i městských mas

Pandemie uvrhla pracovníky neoficiálního (šedého) sektoru, jako domácí posluhovače, pouliční prodavače, učitele, poslíčky a stavební dělníky, do hluboké nouze. Na globální úrovni je součástí neoficiální (šedé) ekonomiky 61 % pracujících. V Africe, kde je 30-90 % pracujících, kteří nepracují v zemědělství, v šedé ekonomice, byly následky dramatické. V Latinské Americe, kde velkou část šedé pracovní síly tvoří domorodé obyvatelstvo a ženy afrického původu, je situace katastrofální také. Domorodé ženy dostávají méně než jednu třetinu hodinového příjmu nedomorodných mužů se stejnou kvalifikací.

Už před pandemií žily miliony lidí v situaci potravinové nejistoty kvůli klimatickým změnám, konfliktům a/nebo selhávajícímu potravinovému systému. Dopad pandemie na zaměstnání a živobytí vyvolal dramatický nárůst potravinové krize. Podle Světového potravinového programu OSN (UN's WFP) dosáhl počet lidí v potravinové nouzi 270 milionů a na konci roku 2020, kvůli pandemii, dosáhl oproti roku 2019 o 82 % víc.

Zatímco každý desátý člověk jde spát hladový, osm světově největších potravinářských a nápojových společností vyplatilo od ledna do července 2020 přes 18 mld. \$ akcionářům. To je pětinasobek sumy uvolněné v listopadu 2020 v reakci na výzvu OSN k boji s Covidem-19.

Tytéž skupiny jsou zvláště zranitelné vůči klimatické krizi i Covidu-19, vystaveny již předtím nějaké formě opomíjení. Například už před pandemií komunity v provincii Cabo Delgado v severním Mozambiku čelily potravinové nejistotě následkem konfliktu a dopadu klimatických změn, suchům, záplavám a cyklónům. Zvláště jsou zasaženy ženy a dívky, vzhledem ke hluboce zakořeněným pohlavním nerovnostem. Tyto nerovnosti je činily nejzranitelnějšími při cyklónu Kenneth, jenž zemi zasáhl v roce 2019 a vystavil je větší potravinové nejistotě a sexuálnímu násilí. Omezení nařízená v reakci na pandemii omezily dodávky potravin těmto komunitám, jež teď zakoušejí extrémní potíže při hledání jídla a vody.

Během pandemie se spektrum šíření hladu rozšířilo do středně příjmových zemí jako Indie a Brazílie, a dokonce i do vysoko příjmových zemí jako Spojené státy, kde v červenci 2020 téměř 29 milionů dospělých (12,1 % dospělé populace v zemi) oznamovalo, že jejich domácnosti občas nebo i často neměly v uplynulých sedmi dnech dostatek jídla.

Ačkoli ženy a dívky tvoří většinu výrobců potravin a těch, kteří je svým domácnostem dodávají, globální reakce na covidovou potravinovou krizi často přehlíží potíže pro ně specifické: 46 % celosvětových zpráv navrhuje řešení pandemie hladu je ani nezmiňuje. Domorodé národy, u kterých je trojnásobná pravděpodobnost, že budou žít v extrémní chudobě a jejichž právo na přístup k potravinám je dlouhodobě ohrožené historickým rozmístěním v domorodých potravinových systémech založených na kolektivním právu na rodové zdroje a půdu, shledávají obtížnějším v pandemické agónii nakupovat a hromadit potraviny.

* * * * *

PotkaN č. 3 roč. 2 (VodkaZ č. 25, roč. 9), © Vladimír Sedláček vladse21@gmail.com

Překlady VS, pokud není uvedeno jinak

Vyšlo 13. července 2021

Jakékoli kopírování a šíření uvedených materiálů je doporučeno a vítáno